

Pwyllgor	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad	10fed Rhagfyr 2020
Teitl	Strwythur Llywodraethiant a Threfniadau Cyflawni Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn
Aelod Cabinet	Y Cyngorydd Dyfrig Siencyn
Pwrpas	Adolygu trefniadau Llywodraethu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn a diweddariad ar waith yr is-grwpiau.

1. Cyflwyniad a chyd-destun

1.1 Sefydlwyd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn ym 2016, yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Nod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015) yw gwella llesiant economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'r Ddeddf yn amlygu saith nod llesiant a pum ffordd o weithio er mwyn rhoi pwrpas cyffredin i gyrff cyhoeddus. Y penderfyniad a wnaethpwyd oedd sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) i Wynedd fyddai'n *cydweithio* efo Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn.

1.2 Yn ystod 2017 rhannodd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn ein cymunedau yn 14 o ardaloedd llai er mwyn cynnal gwaith ymchwil manwl, a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Cyhoeddwyd y wybodaeth ar ffurf yr Aseidiadau Llesiant. Defnyddiwyd y wybodaeth a gasglwyd o'r aseidiadau i lunio blaenoriaethau'r BGC sydd wedi eu cadarnhau yn y Cynllun Llesiant (2018). Cytunwyd ar y blaenoriaethau canlynol:

- Yr iaith Gymraeg
- Cartrefi ar gyfer bobl leol;
- Effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau;
- Effaith newid hinsawdd ar lesiant cymunedau;
- Iechyd a gofal oedolion a Lles a llwyddiant plant a phobl ifanc.

1.3 Ers mis Mawrth 2020 rydym wedi wynebu argyfwng iechyd byd eang a chyfnod heriol iawn. Mae'r grŵp rhanbarthol o gydgorio'r ymateb i'r argyfwng wedi cytuno ar feysydd sydd angen canolbwyntio arnynt ar gyfer y gwaith o adfer ein cymunedau o'r pandemig. Gofynnwyd i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws y gogledd edrych ar y gwaith o adfer o safbwynt un maes sef gwytnwch cymunedol. Felly cynhaliwyd gweithdy ar gyfer BGC Gwynedd ac Ynys Môn ar 17eg Fedi. Pwrpas y gweithdy oedd trafod rôl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn y gwaith o adfer ein cymunedau o'r pandemig.

1.4 Yn ystod y gweithdy fe drafodwyd nifer o faterion sy'n bwysig / effeithio ein cymunedau yn bresennol gan ystyried oes oedd gan y BGC rôl i'w chwarae mewn ymateb iddynt, a beth fysa'r rôl hynny. Roedd y BGC hefyd yn rhoi ystyriaeth i sut mae'r cyrff unigol eisoes yn ymateb i'r materion. Yn dilyn y gweithdy fe gytunwyd mai blaenoriaethu'r BGC yn symud ymlaen fydd parhau gyda gwaith craidd y BGC gan fod amcanion a blaenoriaethau presennol y Cynllun Llesiant yn parhau i fod yn gyfredol. Bydd cyfle i addasu ffrydiau gwaith yr is-grwpiau presennol trwy gymryd i ystyriaeth canfyddiadau'r gweithdy. Mae'r is-grwpiau wedi cychwyn addasu eu rhaglenni gwaith a chytuno ar gerrig milltir. Cytunwyd hefyd i wneud gwaith ymchwil pellach mewn rhai meysydd, er mwyn canfod beth yw'r sefyllfa ddiweddaraf megis tlodi ariannol a diweithdra ymhlith pobl ifanc. Bydd yr adroddiadau hynny yn cael eu cyflwyno i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar 16eg Rhagfyr 2020.

2 Trefniadau Llywodraethu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

2.1 Fel yr amlygir yng Nghylch Gorchwyl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus mae gan y BGC bedwar aelod statudol sef yr Awdurdodau Lleol, Y Bwrdd Iechyd, Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Gwasanaeth Tân - ynghyd â chyfranogwyr gwadd sy'n cyfrannu at ddyletswyddau'r Bwrdd.

2.2 Mae'r gan y BGC is-grwpiau er mwyn ei gefnogi i weithredu ei swyddogaethau. Ceir isod ddiweddariad ar waith yr is-grwpiau.

2.3 Amcan 1 – Cymunedau sy'n ffynnu ac yn llewyrchus i'r hir-dymor

Blaenoriaeth	Diweddariad ar drefniant yr is-grŵp	Beth mae'r is-grŵp yn ei gyflawni sy'n ychwanegu gwerth i gynlluniau presennol y cyrff cyhoeddus yn y maes
Iaith Gymraeg	<p>Nid oes gan yr is-grwp arweinydd yn bresennol. Byddwn yn trafod olynnydd i Bethan Williams, Mantell Gwynedd yn y BGC ar 16eg Rhagfyr.</p> <p>Mae'r is-grwp yn cynnwys cynrychiolaeth o'r Awdurdodau Lleol, y Bwrdd Iechyd a Phrifysgol Bangor ond hefyd yn gwahodd cynrychiolaeth eraill o'r BGC gyfannu at waith y grŵp ar bwyntiau penodol e.e. y Gwasanaeth Tân a'r Heddlu.</p>	<p>Mae'r is-grŵp wedi cyfrannu at y prosiect ARFer. Mae Cyngor Gwynedd wedi adnabod adran fisa'n elwa o fod yn rhan o brosiect ARFer.</p> <p>Pwrpas ARFer yw newid arferion iaith i alluogi cydweithwyr sydd yn gallu siarad Cymraeg (ond sydd wedi sefydlu arferiad o ddefnyddio Saesneg) i ddefnyddio mwy o Gymraeg yn y gwaith. Arweinia hyn at wella cysondeb o brofiad y dinesydd wrth iddynt ymdrin â Chyngor Gwynedd.</p> <p>Mae prosiect ARFer wedi bod yn mynd rhagddo dros y misoedd diwethaf. Nid oedd yn bosib wrth gwrs i ymchwilyr ymweld â gweithleoedd i arsylwi ar arferion iaith staff ond mae'r gwaith yn parhau ar ddatblygu'r Canllaw.</p> <p>Roedd yn fwriad gan yr is-grŵp iaith i gynnal astudiaeth o dderbynfeydd i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg mewn derbynfeydd cyrff cyhoeddus. Roedd papur cynnig am y prosiect wedi'i gymeradwyo</p>

		<p>gan y BGC. Bydd yr is-grŵp yn diwygio ei gynllun gwaith yn dilyn yr argyfwng.</p> <p>Rhagwelir cydweithio gyda swyddfa Comisiynydd y Gymraeg, sy'n cynnal arolwg ar yr heriau a'r cyfleoedd sydd wedi codi yn sgil Covid-19, mewn perthynas â'r laith Gymraeg.</p>
<p>Newid Hinsawdd</p>	<p>Mae is-grŵp wedi ei sefydlu ac yn weithredol o dan arweiniad Sian Williams, Cyfoeth Naturiol Cymru.</p>	<p>Mae cyfarfod o'r is-grŵp wedi'i gynnal yn ddiweddar, gyda rhai o bartneriaid statudol y BGC.</p> <p>Cafwyd cydnabyddiaeth gan y grŵp ein bod dal yng nghanol pandemig sydd wedi cael effaith echrydus ar ein cymunedau. Nodwyd fod y cyfnod clo wedi cynnig ychydig o gyfleoedd positif gan ein bod wedi arafu, teithio llai, mwynhau ein hamgylchedd lleol ac ail-ymgysylltu gyda byd natur. Er hynny sylweddolwyd y bydd rhai o'n cymunedau o bosib am orfod delio gydag effeithiau Covid-19 ac effaith newid yn yr hinsawdd ar yr un pryd. Cytunwyd felly bod angen i'r grŵp ail ymweld â'u rhaglen waith gan ganolbwyntio ar y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dysgu o'r gwersi a ddygwyd wrth i gyrff cyhoeddus gydweithio i ymdrin â llifogydd yn ein cymunedau ▪ Cynnwys, cyfathrebu a chodi ymwybyddiaeth ein cymunedau a fydd yn cael eu heffeithio fwyaf gan newid yn yr hinsawdd yn y dyfodol ▪ Rhoi cyfle i'n cymunedau gyfrannu at ein gweledigaeth ar gyfer gweithredu ac

		<p>ymateb i newidiadau yn yr hinsawdd</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Annog ymrwymiad ein partneriaid a chadarnhau ein trefniadau atebolrwydd a strwythurau llywodraethu (lleol a rhanbarthol)
<p>Cartrefi ar gyfer pobl leol</p>	<p>Mae is-grŵp wedi'i sefydlu ac yn gweithredu o dan arweiniad Ffrancon Williams, Adra. Mae grŵp craidd wedi ei sefydlu i gynllunio ac i gadw trosolwg o'r prosiect. Mae cynrychiolaeth ehangach o aelodau'r BGC yn cyfrannu at weithgaredd yr is grŵp trwy gyfarfod y grŵp modelau tai arloesol.</p>	<p>Mae Cyngor Gwynedd yn cydweithio gyda phartneriaid eraill y BGC a Chymdeithasau Tai ar raglen arloesol o adeiladu tai newydd a fforddiadwy yn y sir. Yn ddarostyngedig i gadarnau hyfywedd ariannol y safleoedd datblygu dan sylw, a chadarnhau fod modd datblygu'r safleoedd hynny yn gyd-amserol, bydd y broses caffael i benodi partner i ddatblygu'r rhaglen yn digwydd ar y cyd.</p> <p>Gobeithir y bydd hyn yn arwain at arbedion maint a defnydd mwy effeithiol o arian cyhoeddus tra ar yr un pryd yn datblygu tai arloesol gydag ôl-troed carbon bychan, yn hytrach na thai traddodiadol.</p> <p>Trwy ddefnyddio modelau tai arloesol byddwn yn mynd i'r afael â'r her newid yn yr hinsawdd (effeithlon o ran ynni), yn datblygu tai fydd â chostau rhedeg isel ar gyfer ein trigolion, ac yn cynnig cyfleoedd hyfforddi a chyflogaeth i bobl leol.</p>

2.4 Amcan 2 – Trigolion sy'n lach ac yn annibynnol gyda safon bywyd da

Mae dau faes blaenoriaeth 'Iechyd a Gofal oedolion' a 'Lles a llwyddiant plant a phobl ifanc' yn cyfarch amcan 2. Cytunwyd i sefydlu un is-grŵp i gyfarch y ddwy flaenoriaeth sef Grŵp integredig Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Gorllewin.

Iechyd a Gofal oedolion, a lles a llwyddiant plant a phobl ifanc.	Mae is-grŵp Iechyd a Gofal integredig y Gorllewin wedi ei sefydlu ac yn gweithredu o dan arweiniad Ffion Johnstone, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr. Mae'r is-grŵp yn cadw trosolwg ac yn sicrhau bod y datblygiadau a newidiadau yn y gwasanaeth yr ydym yn dymuno eu gweld yn y Gorllewin yn cael eu cyflwyno. Mae'r grŵp yn gytŷn bod y rhaglen i drawsffurfio iechyd a gofal cymunedol yn bwysicach nawr nag erioed.	Mae gwaith arloesol wedi ei gynnal yn y maes iechyd a gofal sy'n canolbwyntio ar drawsnewid gwasanaethau gan integreiddio ein gwasanaethau iechyd a gofal. Un enghraifft o'r gwaith yng Ngwynedd: Mae Cyngor Gwynedd a'r Bwrdd Iechyd wedi penderfynu sefydlu model newydd ar gyfer gofal cartref yng Ngwynedd, gan roi pwyslais ar helpu pobl i fyw eu bywydau mor annibynnol â phosib.
--	---	---

3. Monitro

3.1 Mae'r pedwar is-grŵp a nodwyd uchod yn atebol i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus mewn perthynas â chyflawni unrhyw waith a gomisiynir. Mae'r is-grwpiau yn diweddarau'r Bwrdd ar gynnydd yn chwarterol, ac yn ystod cyfarfodydd y Bwrdd ceir her a thrafodaeth ar yr adroddiadau o gynnydd maent yn eu cyflwyno. Mae arweinyddion is-grwpiau'r BGC yn aelodau o'r BGC, a'u cyfrifoldeb hwy yw cyflwyno cynllun gweithredu a chymau i'w cyflawni.

3.2 Mae gan dîm cefnogi'r BGC hefyd rôl i'w chwarae rhwng cyfarfodydd y Bwrdd i gefnogi a chynnal gwaith yr is-grwpiau er mwyn sicrhau cynnydd. Yn ogystal mae adroddiad blynyddol yn cael ei gyhoeddi gan y Bwrdd sy'n crynhoi cynnydd wrth i'r Bwrdd weithio tuag at gyflawni ei amcanion strategol.

4 Trefniadau Craffu

4.1 Er mwyn cael atebolrwydd democrataidd i gynnydd gwaith y BGC mae'r ddeddf wedi gosod gofyniad ar gynghorau i ddynodi Pwyllgor Trosolwg a Chraffu i graffu ar waith y BGC. Felly mae gwaith BGC Gwynedd ac Ynys Môn yn cael ei graffu gan Bwyllgorau Craffu Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn ar bwyntiau penodol yn ystod y flwyddyn. Mae'r Ddeddf Llesiant

Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru (2015) a'r canllawiau cenedlaethol cysylltiedig¹ yn nodi tair rôl ar gyfer pwyllgorau craffu Awdurdodau Lleol sef:

- Adolygu trefniadau llywodraethu'r BGC
- Bod yn Ymgynghorai statudol ar yr Asesiad Llesiant a'r Cynllun Llesiant
- Monitro cynnydd ymdrechion y BGC wrth weithredu'r Cynllun Llesiant.

4.2 Golyga hyn fod y pwyllgorau craffu yn cael cyfle i graffu perfformiad ac effaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf cynhaliwyd trafodaethau rhwng Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn ar yr opsiwn o sefydlu un panel craffu, i weithredu ar draws y ddwy sir i graffu gwaith y BGC. Gwerthuswyd gwahanol opsiynau gan reolwyr craffu'r ddau gyngor a daethpwyd i'r casgliad nad oeddent yn argymhell sefydlu panel ar hyn o bryd ond yn hytrach am ganolbwyntio ar alinio amserlenni a chysondeb trefniadau craffu ar draws y ddwy Sir a pharhau efo'r trefniadau craffu bresennol. Bydd modd adolygu'r trefniadau hyn rhwng y ddau gyngor eto maes o law.

5 Risgiau

5.1 Mae'r BGC yn rheoli risgiau mewn perthynas â phrosiectau a gwaith yr is-grwpiau. Er enghraifft mae gan yr is-grŵp cartrefi gofrestr risg sy'n cael ei adolygu yn ystod cyfarfodydd yr is-grŵp. Mae'r is-grwpiau hefyd yn cyflwyno eu prif risgiau i'r BGC yn chwarterol, gan gynnig mesurau i'w lliniaru.

6 Gwersi a ddysgwyd

6.1 Mae'r BGC yn dysgu gwersi'n barhaus. Fe ddysgwyd yn ystod yr argyfwng am barodrwydd y cyrff cyhoeddus i gydweithio, cyflymder eu hymateb, a'r penderfyniadau a wnaethpwyd. Bwriedir adeiladu ar y gwersi yma a pharhau i annog y cydweithio yn ein cymunedau.

6.2 Yn ystod y gweithdy ar gyfer y BGC ar 17eg Fedi fe ddysgwyd fod nifer o'r partneriaid yn ymateb i anghenion Llesiant ein cymunedau fel sefydliadau unigol. Mae'r BGC yn gadarn eu bod am osgoi dyblygu gwaith, gan mai pwrpas y BGC yw ychwanegu gwerth at gynlluniau presennol. I osgoi dyblygu gwaith ymhellach mae'r BGC hefyd o bryd i'w gilydd yn gwahodd partneriaid eraill i roi cyflwyniadau am eu gwaith fel y Partneriaeth Sgiliau a Phartneriaeth Diogelwch Cymunedol.

7. Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb

7.1 Mae tîm cefnogi'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus eisoes wedi rhoi ystyriaeth ac yn cydnabod yr angen am asesiadau effaith (e.e. Iaith a Chydraddoldeb) a bydd asesiadau yn cael eu datblygu a'u defnyddio pan fydd y Bwrdd yn ymgysylltu â'n cymunedau ar bwyntiau penodol ac ar gyfer diweddarau'r Asesiadau Llesiant. Yn ogystal bydd asesiadau effaith yn cael eu defnyddio pan fydd prosiectau yn cael eu cyflwyno gan yr is-grwpiau sy'n argymhell newid polisi / gwasanaeth. Felly bydd asesiadau effaith yn cael eu datblygu er mwyn mesur a deall effaith y penderfyniadau ar ran yr is-grwpiau fydd yn cael eu gwneud gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

¹ Canllawiau ar gyfer Pwyllgorau Craffu Awdurdodau Lleol ar graffu ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus